

Diacul DUMITRU LUPU GRAD din Săliștea de Sus (1855 - 1940)

La sfârșitul sec. al XIX-lea, prin crearea ASOCIAȚIUNII PENTRU CULTURA POPORULUI ROMÂN DIN MARAMUREȘ (13 dec. 1860) și a Preparandiei din Sighet, o mare parte din fiii țăranilor aveau acces la școli. Personalități ilustre și-au desfășurat activitatea în acea vreme: Iosif Man de Șieu (1817 - 1876), Petru Mihalyi (1838 - 1914), Dr. Ioan Mihalyi de Apșa (1844 - 1914), Mihail Pavel (1827 - 1902), Ilie Mariș (? - 1916) și alții. Aceștia li s-au alăturat Tit Bud (1846 - 1917), Artemie Anderco (1853 - 1877), Ioan Bîrlea (1883 - 1969), Gavrilă Iuga (1880 - 1940), Alexandru Țiplea (1884 - ?), Gheorghe Bilașcu (1863 - 1926), precum și dascălii de țară Petru Bilțiu Dăncuș din Ieud (1863 - 1907), Dumitru Chiș din Săliștea de Sus (1858 - 1927), sau, mai devreme, Florian Danciu, Ioan și Basiliu Doroș, Basiliu Michnea, Grigoriu Vlad, Gavril Timiș, Petru Mihăuțiu, cunoscuți și culegători de folclor pe care-l publică în revistele vremii ("Familia", "Sezătoarea", "Gutinel", "Luminătorul" etc.). Acest climat a favorizat aplecarea înspre cultura populară nu numai a învățătorilor și preoților, ci și a unor țărani dieci de pe sate, rămași necunoscuți până astăzi.

Familia Grad din Săliștea de Sus era un neam de țărani cu stare mijlocie. Fiul lui Dumitru Lupu Grad, Simion Grad (zis, după schimbările de nume ale vremii, Șimon, n. 1906 - m. 1972), ca și nepotul acestuia, Lazăr Grad (n. 1916), și strănepotul acestora, Lăzărca Diacului, au fost și sunt dieci vestiți în satul situat la poalele dealurilor Cetățeaua, Muncel, Gru, Seci, Căpățâna și Păltiniș.

Dumitru Lupu Grad s-a născut în Săcel în anul 1855 și a trăit până în ianuarie 1940. Dintre multele caiete ale sale (cum ne mărturisește strănepotul său, învățătorul Lupu Grad), a rămas unul, format A 5, cu file groase, scris cu penița, cerneală vișinie și, spre final, neagră, datat din 9 martie 1895 până la 18 octombrie 1896. Un scris frumos, caligrafic, inteligibil.

Manuscrisul este păstrat fragmentar: de la pag. 43, până la pag. 140. Conținut: **versuri** (p. 43 - 64), **orațiune de nuntă** (p. 65 - 67), **poesii populare** (p. 86 - 128) dar și **versuri scolastice** (p. 68 - 86 și 128 - 140) (cu titluri edificatoare pentru un observator al răspândirii acestora în epocă: "Astăzi fraților români", "Horea Ardealului", "Horea Munteanului", "Deșteaptă-te române", "Patria română", "Buciumul", "Hora de la Oltenița", "Cântecul gintei latine", "La arme", "Horea de la Grivița", "Aria militară" (a vânătorilor de munte), "Hora de la Plevna", "Să mergem, frați, la școală", "Limba românească" (Mateevici - n. n.) etc.).

În ceea ce privește folclorul, culegerile sunt, oarecum, diverse. Dacă Petru Bilțiu Dăncuș, sau marii culegători Tit Bud, Ioan Bîrlea și Alexandru Țiplea s-au oprit numai asupra Maramureșului, diacul Dumitru Lupu Grad face culegeri și din ținuturile învecinate (Bistrița, Chioar, Salva).

Versurile (p. 43 - 64) sunt compoziții (compilații) originale (adaptate la cel decedat, dar care aveau și un conținut general și se cântau de fiecare dată. Lipsesc versurile special dedicate. La pag. 65 - 67 : **Oratiune la nuntă**, iar la pag. 86 - 128 **cântece populare** (cu fluctuații ale denumirii: poesii populare, doine populare, doine și hori, doine). Caietul se constituia într-un "aide mémoire", nu de puține ori notând refrenul (și la versurile "scolastice"), chiar bis-urile respective.

Caietul mss. are o limbă limpede, chiar interesantă pentru a urmări silința de a reda pronunția populară în conformitate cu ortografia epocii.

Publicăm, mai ales pentru interesul cercetătorilor, toate materialele folclorice, păstrând, cu adaptarea normelor actuale, ortografia originală (de ex. vom scrie z în loc de d+i, ê il vom scrie â, sau è și é - ea, â; u final il vom reda numai când se impune etc.)

DUMITRU IUGA, LUPU GRAD

1.

Versu la judecata de obsce

(Prima parte lipsește.
Mss. păstrat începe la pag. 43)

În împărăția mea ce bună
Cu îngerii din împreună.
Iară păcătoșiloru va zice
Tot cu groază și cu price:
- Duceți-vă de la mine
Că nu-ați făcutu nici un bine,
La muncile de vecie,
Cu deavolii în soție.
Plânge-va ceriulu atunci
Văzându pre păcătoși în munci,
Ingerii încă voru plânge
Văzându iadulu cum i strânge,
Pre păcătoși de-i cuprinde
Ca să-i ducă în munci cumplite.
Acolo suntu munci gătate
De totu feliulu de păcate:
Curvarilor li-su gătate
Paturi de aramă înfocate,
Celoru lacomi li-su gătiți
Vermii cei neadormiți;
Carii pre săraci nu lasă
Ca să mâne întru a loru casă
Acelora li e gătitu
Frigu mare și geru cumplitu.
Iară cele munci alalte

Care suntu nenumărate
Cum i Gheana înpuțită,
Păgânilor e gătită.
De esci, omule, în păcatu,
Măcar de esci și bogatu
Din munci nu te va scoate
Ce în veci în munci cumplite.
Că bogăția de omu rămâne,
De o ieu rudeni streine,
Sau de rămâne la fratie
Nu dau nemicu pentru tine,
Sau de rămâne la ai tăi fii
N-ai folosu nemicu de ei
Că feciorii se sfădescu
Și avuția o împărțescu.
Și de vei fi făcutu păcate
Toate în iadu te voru băgate.
O! amaru te vei munci
Și nu a fi cine-ți folosi,
Vei striga și te vei văeta
Și n-a fi cine-ți ajuta,
De D-zeu te vei depărta
Și în zadaru te vei ruga
Că nu te ascultă
Pentru lăcomia ta.
Pentru aceia, Doamne sfinte,
Și de noi ți-adă aminte,
De păcate ne feresce
Și în rai ne sălășluesce
Unde i apa vieții

Și lumina cunoscinții,
Acolo să locuimu
Și în veci să ne veselimu
Cu îngerii din preună
Să ne facem voia bună.
De acumu până în vecie
Mila Domnului să fie.
Aliluia, aliluia, aliluia.
(p. 43-45, 1895, 9/3)

2.

Versulu lui Adamu cându au greșitu și l-au scosu din raiu

Șede Adamu înaintea raiului
Și-șu plânge greșala lui,
Cu amaru se tângue
Și foarte rău i părea.
Grăia cu tănuire
De a raiului, despărțire:
- Vai! de mine, dulce raiu,
Cum de tine mă scăpaiu
Pre acestu pământu blăstămatu
Din care fui luat.
Cum am fostu îngrăditu de tine
De a raiului mare bine,
Binele celu cu odichneală
Lu-amu întorsu în osteneală
Și vai a mea multă dorere,
Mâncându pâne cu sudoare

Și grija de toate părți,
 Intru toate răutăți.
 Viața mea cea din raiu
 Eu pre moarte o schimbaiu;
 Puțienă poruncă mi-au datu
 Și curându o am și călcatu,
 Deacă nu mă am socotitu
 Lui D-zeu am greșitu;
 De Eva amu ascultatu
 Și foarte mă au înșelatu
 Că la acel pomu opritu,
 La dânsulu deacă am venitu
 Dintru elu deacă am gustatu
 Golu cu pelea m-am aflatu.
 Și deacă m-am înșelatu
 Foarte rău m-am rușinatu:
 Frunza de smochinu luaiu
 Și pe trupu mă îmbrăcai.
 Domnulu afară mă scoase,
 In lumea cea păcătoasă
 Și începui a tângui,
 Binele a-lu bănu,
 Că acolo nu era moarte,
 Nici amărăciunea de moarte

(foarte?)

Ce întru toate părțile
 Era bunătățile.
 Deacă-mi aducu aminte
 De binele de mai înainte
 Mă cuprinde grea dorere
 Mâncându pâne cu sudoare.
 Atunci domnulu i-au grăitu:
 - Căci Adame nu grăiesci.
 Ia! vezi crinii câmpiloru
 Și lemnele codriloru
 Cum cresc veara și înflorescu
 Și earna se vesceziescu.
 Așa vieața ți voiu schimba
 Și la raiu te voiu înturna.
 Adamu de plânsu au tăcutu
 Deacă domnulu i-au răspunsu
 Că nu-lu va lăsa în perire,
 Ce i va face mântuire
 Și-i va da locul de cinste
 In care au fostu mai nainte,
 In raiulu celu frumosu și desfătatu
 Care întâiu i-a fost datu.
 Acolo să odichnească,
 In veci să se veselească,
 Aliluia, aliluia, aliluia.

(p. 46-48, '895, 9/3)

3.

Pentru pocăința omului păcătos

Omulu celu ce se învață
 Intru spurcată vieață
 De petrece fără de cinste
 Ca cela ce n-are minte,
 Nici de moarte nu gândesce,
 De rău nu se părăsesce
 Și se duce la perire
 Cu totul la păgubire.
 Pare că i în mângăere
 Și-și face mare scădere.
 De bine cine-lu învață
 Ar iubi să nu-lu mai vează,
 De rău cine-lu sfătuesce
 El de acela se lipesce

Și ascultă cu dulceață,
 Face rău fără de greață.
 O! tu omule, amărîte,
 Căci nu ți aduci aminte
 O! de ceasulu celu de moarte
 Că atunci le vei lăsa toate,
 Căci de lume te lipsesci
 Și întru ea puținu trăiesci
 Căci n-ai orașiu stătătoriu
 Și nu cauți cel venitoriu
 Care este cu dulceață
 Și fără sfârșitu vieață.
 O! căci nu te nevoiesci
 Pentru raiulu să-lu găsesci
 Care în veci luminează,
 Ingerii doresc să-lu vează
 Și întru sine poarta strîmtă
 Până la cetatea sfântă.
 Că totu omulu ce viază
 Intru spurcată vieață
 Este ca unu pomu săditu
 Și de viforu ne clătitu;
 Soarele de-lu și pălesce,
 El totu nu se vesceziescu;
 Măcaru și vântulu de-lu bate,
 Eară frunza lui nu cade
 Ce bună roadă va aduce
 Intru vieața sa cea dulce.
 Omulu cu credința mare
 N-are nici oftate mare -
 Cându trupu lui se sdrobesce
 Sufletu lui se înnoiesce.
 Cine ar răbda până în sfârșitu
 Acela ar fi mântuitu;
 Rogăți-vă toți la Domnulu,
 Plângă cu lacrimi totu omulu,
 Rogăți-vă cu credință
 Și cu mare umilință;
 Greșitu-am toți fără cale
 Și ne rogămu ție, Doamne,
 Rogămu-ne demineața,
 Cu rugă și cu dulceață
 Că esci înduratu și mare
 Și mila ta sfârșitu n-are.
 Prea măresce totu pământulu
 Ce-lu ai făcutu cu (cu)vântulu
 Și noi aducem cântare
 Că mila ta este mare.
 Aliluia.

(p. 49-51, '895, 9/3)

4.

Versulu prea frumosului Iosifu

Când se văziu Iosifu legatu
 Cu amaru s-a supăratu,
 De frică amaru au tremuratu
 Și cu glasul mare au strigatu:
 - Tatălu meu celu cu doru multu
 Caută și vezi cum mă ducu
 Tiranii cei fără milă,
 Mă legară pre cai (???)
 Să mă ducă într-a loru țeară
 Ca să le fiu de ocară.
 Vino acumu tată de te înduri de
 mine
 Ca să fiu fără de tine
 Că voiuri muri de dorulu tău,
 Oh! tată sufletulu meu.

Așa Iosifu se jeluia
 Și cu amaru mare plângea.
 Și ducându-lu fără milă
 Suspină dela inimă,
 In toate laturile se uita
 Și nime nu-i ajuta.
 Eară a lui Iosifu mumă
 Ce-i zicu Rachila pre nume
 Au fostu moartă și îngropată,
 In cale nu prea departe.
 Cându era Iacobu pre cale
 Venindu din Mesopotamiă
 In pământulu lui savrafta (???)
 Ajungându togma în isfrafta (???)
 Au îngropatu-o pre dînsa
 Fiind dela Domnulu zisa.
 Iosifu ajungându aproape
 Ochii i se împlu de lacrimi.
 Elu cu glasul mare au strigatu,
 Mumei sale au cuvântatu:
 - Oh măicuță, mamă dulce,
 Caută vezi cum mă voru duce;
 Vezi maică cu ocii tăi
 Ce-mi făcură frații mei
 Că mă dădură legatu
 Ca de ei să mă despartu.
 Vină maică de mă scoate
 Din mânil cele proaste,
 Din gura loru cea vicleană
 Ce spre mine o căscară.
 Amar mie celui ce suntu
 Aicea pre acestu pământu
 Că n-am pre nime să mă scoată
 Din mânil cele proaste.
 De acumu până în vecie
 Mila Domnului să fie.
 Aliluia.

(p. 52-54, '895, 13/3)

5.

Din Viftania (Betania)

Viftania frumosu nume
 Poate să laudă în lume
 Că au dobânditu unu mare bine
 Cu trei rază dintru sine.
 Că suntu trei frați din doi părinți
 Că au nume înpodobitu:
 Lazaru, Marta și Maria
 Din satulu Viftania.
 Făcându Domnulu o minune
 Luându pre Lazaru din lume
 Surorile lăcrămându,
 Foarte tare suspinându
 Și ducându-lu la mormântu
 Lu au îngropatu în pământu.
 Eară după patru zile
 Domnulu făcătoriu de bine
 Călătorindu cale bună
 Cu ucenicii din preună
 In satulu Viftania
 La Marta și Maria,
 Eară ele deacă-lu văzură
 La picioarele lui căzură
 Și a grăi așa începură:
 - O! Isuse Domnulu nostru,
 Au muritu fratele nostru.
 Tu aici de ai fi fostu
 Era viu fratele nostru.

Eară Isusu cuvântându
 Și întru acestu chipu zicându:
 - Fratele vostru n-au muritu
 Ce numai au adormitu
 Fiindu foarte ostenitu.
 Lazaru se va scula eară
 Intru această lume amară.
 Eară ele nu crede
 Până ce nu-lu voru vede.
 Și strigându cu versu curându:
 - Duceți-mă la mormântu
 Și eu-lu voiu învia
 Cătu toți se voru minuna.
 Și mergându cu Isus la mormântu
 Unde l-au pusu în pământu,
 Eară Isusu ingenunchiendu
 Cătră tatăl cuvântându,
 Ochii cătră ceriu rădicându:
 - Părintele meu cerescu,
 Eu ție mă cucerescu
 Și mă (plec - n.n.) cu umilință
 Pentru a poporului credință,
 Pentru poporul ce sta de față,
 Dăruiesce lui Lazaru vieață.
 Atunci fu minune mare,
 Că totu de pre mormântu sare,
 Mortulu se rădica în susu
 După vorba lui Isusu,
 Eară surorile-lu desfășurară
 Și în față-l sărutară.
 Patruzeci de ani trecându
 Suspinându și tremurându,
 Apoi de acolo s-au luat
 Unde domnulu l-au chematu,
 La raiu cu dulceață,
 La mult dorita vieață
 Unde toți se veselescu,
 Acolo în veci se fericescu.
 De acum până în vecie
 Induratu domnului să fie.
 (p. 54-57, '895, 13/3)

6.

Versu la oameni morți

Plângu și mă tânguescu foarte
 Când stau și gândesc de moarte
 Că vieața mi se scurtă
 Și zilele mi se ciuntă
 Și ne trecemu din vieață
 Ca roua de demineață;
 Și eu bine nu potu spune
 Că sum cuprinsu de minune
 Să grăescu de această lume
 Și de a ei înșelăciune
 Că pentru alui Adamu păcatu
 Cu moartea ne-amu înjugatu
 Și mergem în stricăciune
 Și ne facemu putreșune.
 Ian să mergemu la mormântu,
 Să ne uitămu în pământu
 Să vedemu omulu unde jace
 Și trupulu lui ce se face.
 Nu vedemu alta mai multu
 De cătu țărână, prafu și lutu
 Și oase de omu uscate,
 Roase de vermi și mâncate,
 Roase de vermi și de broasce,
 Nime nu-lu ar mai cunoasce,

Muere au fostu seau bărbatu,
 Omu sărac sau împăratu.
 Că lumea e înșelătoare,
 De suflete perzătoare
 Și se arată foarte dulce
 Și pre toți în groapă-i duce
 Și câte se vădu pre lume
 Toate suntu înșelăciune.
 (p. 57-58, '895, 14/3)

7.

Alt versu la morți

Intr-o zi mândră de primăvară ca
 aceasta
 Când pământulu totu e înverzitu
 A mea floare ruptă ca o cicoare
 De a morți(i) geru s-au vescețitu.
 35 de ani,
 Oh! foarte pre scurtu numai,
 A vieți(i) mele numărăiu.
 Nu te sbate dorite bărbate (mujere),
 Căziuta floare de a o lăcrăma.
 Floarea deacă i ruptă i se cade
 Cu topire de a se usuca.
 Că de ai plânge cătu o mare
 Preste a ta dulce floare
 Soția ta mai multu n-a reînvia.
 Că pre ea (elu) cu o tristă sărutare
 Moartea sie și l-au logoditu,
 La trei zile ca pre unu nou mire
 Cu pământulu s-au căsătoritu.
 In casă ce s-au născutu,
 La ai săi ce i-a avutu
 In ce mormântu scurtu au încăputu.
 Ce strigați tată și mamă dulce,
 Frați și surori dulci,
 Ei atātu doru acum din pământu,
 Numai unulu alu vostru fiu (fiică)
 Nu aude a lu vostru dulce cuvântu,
 Veri, vere (oh părinți) dorerea mea
 Pre voi pentru voi prea grea,
 Rupt-ai inima de maica mea.
 Cinstiți unchi, șogori și șogoriță,
 Când veți auzii căderea mea,
 Pentru mine iubitulu vostru frate
 Sufletulu nu vi se tulbure,
 Oh, floare ce am fostu și eu
 Rumpeți pe mormântulu meu
 Și apoi rămâneți cu D-zeu.
 (p. 60-61, '895, 14/3)

8.

Versu la prunci morți

Sosită au oara mea,
 Eu astăzi lasu lumea
 Cu înșelăciunea ei,
 Lasu și părinții mei,
 O! iute am înseratu
 Viața mea tinere,
 Adultu de abia am ajunsu
 Și steaua mi-au apusu.
 Cu primăverile
 Frumosu crescú florile,
 Verdeța cu mirosu,
 Totu câmpulu raiu frumosu.
 Numai eu așa am căzutu
 Să nu mă scolu mai multu,

Și așa sum adormitu
 Să nu fiu în veci trezitu.
 Frunziile zileloru mele
 Ca umbra sboru,
 Ca umbra nuorului,
 Ca visulu somnului.
 Floarea mea n-au apucatu
 Să fie înmugurată
 Ce cade la pământu
 Ruptă de a morții vântu.
 In locu să fie aprinsu
 Făclia mi s-au stinsu;
 Vieața mi este lutu
 Și eu nu sum mai multu.
 Rămâi o lume rea,
 Ce mulți i amăgea
 Căci câte le amu speratu
 De toate me am scăpatu.
 Cu sănătate fiți
 Iubiți ai mei părinți,
 Rămâi tătuculu meu
 Voiosu cu D-zeu.
 O! dulce maica mea
 Ce m-ai datu pre lume
 Astupă-mă cu lutu,
 Să nu mă vezi mai multu.
 Dar eu mă voi ruga,
 Pre domnu lu voi chema
 Să vă deie ajutoriu,
 Să aveți la toate sporiu.
 O dulce maica mea,
 Ce duci dorere grea,
 Iubitu moșuculu meu,
 Rămâi cu Dumnezeu.
 Moartea așa me a scosu,
 Din lume ticălosu.
 Cu toții mă cântați
 Și în veci să nu mă uitați.
 (p. 62-64, '895, 14/3)

9.

Orațiune la nunți

Ascultați, cinstiți părinți și frați
 Și domneavoastă împregiurați
 nuntași
 Pre care vă au adusu
 Induratu Dumnezeu
 La această onorată veselie
 La care avemu noi toți mare
 bucurie
 Și noi încă ne vomu smeri
 Și toate pre rându vomu grăi,
 Și noi încă ne vomu ruga
 Și domneavoastă pre fii și ierta;
 Că nu suntu fii să crească
 Și părințiloru să nu greșască.
 Așisderea și părinții multu se
 chinuescu
 Până fii(i) săi și(-i) crescú
 Și de toate relele și i ferescu.
 Dară domneavoastă cinstiți părinți
 Care sunteți de D-zeu rânduiți
 Ca și pomii cei roditori
 Ce dau roadă ramurilor sale
 Din răcoarea rădăcinilor sale;
 Ca după aceste după toate
 Că D-zeu celu ce poate
 A făcutu ceriulu și pământulu

Numai cu cuvântulu,
Marea și toate câte sunt întrînsa
Numai cu zisa.
Și au făcutu D-zeu măgurile,
Intru care locuescu fierele

câmpiloru;
Osebitu de acestu pământu la
răsăritu

Au făcutu D-zeu raiulu.
Și au voitu D-zeu să facă pre omu
Din cuvântu, și nu l-au făcutu.
Și au luat țărna din pământulu

Madiamu
Și au ziditu pre strămoșulu nostru
pe Adam

Din care ne tragemu și noi neamu.
Și au socotitu D-zeu
Că nu este bine să fie omulu
Sânguru pre pământu
Ce să-i facă soțiu.

Au dăruitu D-zeu somnu lui Adamu
Și luându una din coastele lui

Adamu
Și au luat țărna din pământulu
Madiamu

Și au închipuitu pre Eva
Care se tâlcuesce Vieață.
Și sculându-se Adamu din somnul
său

Au văzut pre Eva
Și au prorocitu și au zisu:
Aceasta este trupul din trupulu
meu,

Carne din carnea mea,
Aceasta se va chema mie muere
Că din bărbatulu său se o luat.
Pentru aceasta va lăsa omulu
Pre tatălu său, și pre muma sa
Și se va lipi de muerea sa
Și voru fi amândoi unu trup.
Și de atunci trăgându-se neam tot
neam

Și ajungându și până la acestu fiu
Alu domnilor voastre umilitu ca
să-l blagosloviți.

Că blagoslovenia părinților
Intărescu casele fiiloru,
Eară blăstemulu părinților
Răsipescu casele fiiloru.
Așadară cinstiți părinți
Și fiulu acesta alu domneavoastră
Se roagă ca să fie întăritu
Și blagoslovitu.

Aminu.
(p. 65-67, '895, 14/3)

Cântece populare. Din Chioaru
10.

Frunză verde earbă deasă
Zis-au badea că mă lasă,
Frunză verde lemnu cânescu -
Lăse-mă, nu-mi bănuescu.

11.
Busuiocu cu trei crângări
Badea-i măniosu de ieri;
Busuiocu de celu de veară
Badea-i măniosu de a seară;
Busuiocu cu buciulie,
Nu-mi pasă de a lui mânîe
Dacă nu-i de omenie.

12.
Păsăruică cântă în earbă,
Trece badea, nu mă întreabă
Gândesci că nu i-am fostu dragă.
Păsăruică cântă în rîtu,
Trece badea domolitu
Gândesci că nu ne-am iubit.
Păsăruică cu cunună,
Anima în badea nu-i bună,
Nu au venitu la noi de o lună;
Dar acum cându a veni
Mie nu mi-a trebui,
Doamne rău și-a bănu.

13.
Câte ciute, câte mute,
Toate au bărbatu de frunte,
Numai alu meu slugă la curte.
Bădișoru cu păru negruțu,
La multe le ai fostu drăguțu.
Fi-mi-ai bade tu și mie
De ai fi mai de omenie.
La drăguțulu din vecini
Arde-i-așu ochii cu spini,
La drăguțulu de departe
Și din întru una mereu i-aș
face parte.

Măi bădiță struț de roauă,
Nu ținea calea la doauă,
Ține calea la una
Cu care te vei cununa.

14.
Tu bade așa-i gânditu
Că nu-i modru pre pământu
Să pice între noi urātu.
Dat-au D-zeu unu bine
De au picatu ură pre tine
Și nu trebuesci la nime.
De amu avutu sci cum sciu (*amu*)
N-am avutu am perde somnu
Ci me am culcatu de vreme,
Nu ardeam atâtea lemne
Aduse cu umăru
Și să încălzesc cu hîdu.

15.
Mândrucică ca și a mea
Nici vădu nici oi vedea
Că de mare lucrășiță
Face cocoși la guriță.

16.
Binele și alu meu norocu
Lu au țipatu cu ciupa în focu;
Binele și a mea tigneală
Lu au țipatu cu ciupa afară.
(p. 86-88, '895)

17.
Să sciu că me-aș duce în raiu
Mă aș sui în caru cu cai,
Insă sciu că nu m-oiu duce
Că mi-au plăcutu gură dulce.
Să mă scie codru da
Cu multe mă-ar căpăta,
Codrulu să mă scie spune
Cu multe m-ar da la lume
Și cu bune și cu rele,
Tainele inimii mele.
Toată-i, lele, vina ta
Că au păscutu boii earba
Și oile otava.

18.
Du-mă Doamne în sat cu soare
Că am o mândră ca o floare,
La murguț i dă ovăsu,
Mie gura și scoverzi,
La murguț grașdu măturatu,
Mie patu imperinatu.

19.
Supărate-su fetele
Că trecu chișlegile;
Nu fiți, fete, supărate
Că or veni și celelalte.
(p. 94-95, '895)

Poesii populare de pe la Ascileu mare

20.
Sub tufă de rusmalinu
Șede badea și bea vinu.
Elu mă chiamă să i închinu:
- Nu pot, bade, de suspinu.
Măghereanu de lângă șură,
Trece badea mă încunjură,
Și eu trecu și nu-lu întreb
Dar cu ochii-lu totu petrecu.
Măghereanu de celu tufosu,
Drăguțu mi-i măniosu,
Măghereanu cu buciulie,
Cine scii de alui mânîe
Că merge seara la boi
Și sare gardulu la noi
Și a striga dela fereastră
- Slobozi-mă mândră în casă,
Slobozi-mă mândra mea
Că atunci me-oi desmânia.

21.
Mândra mea de preste vale,
Duce m-așu dar apa-i mare,
Pe cărare încă-i tină,
Duce m-așu dar mi (-i) rușine,
I-aș porunci n-am pe cine,
Țucu-i bumbulu din ureche
Și gurița cându e sete.

22.
- Bădișorulu meu cel dragu,
Invață-mă, ce să facu?
- Eu, mândră, te-oiu învăța,
Ie-ți hainele și haida.
Eu, mândră, te învățu bine,
Ie-ți hainele, hai cu mine!

23.
Cine au făcutu cătunia
Mânice-i pruncii sărăcia,
Să n-aibă pită pre masă,
Nici sănătate în oase,
Să-i umble copii(i) a cere
Ca cătanele-n cortele,
Să umble cu țocu în pocu
Ca cătana în șolbocu.
(p. 89-90, '895)

Din țienutul Bârgăului
24.

Spusu-ți-amu, măicuță, bine
Să ții zile pentru mine,
Să mă dai în satu cu tine;
Și ți-amu spusu, măicuță, foarte
Să ții posturile toate,
Să scap de streinătate.
Și ai ținut zile vrestate

Și m-ai datu pre alte sate,
N-ai ținutu zile depline
Și m-ai datu în satu streinu.
Duminecă pe la prânzu
Mă au ajunsu unu doru și plânsu,
Cum am fostu și ce am ajunsu.
Mă dusei la doru în casă,
Dorulu mă pune la masă;
Eu mâncam și mai rămâne,
Dorulu mă cunoasce bine
Că mai am pre oare cine,
Pe mândruța lângă mine.
- Draga mea și a cui te ține,
Aș dormi în brațe la tine,
Draga mea și a cui te are,
Aș dormi în brațele tale
Și ți-aș mânca măru din sânu,
Din guriță ți-aș bea vinu.
Cine strică dragostile
Mânca-i grăulu paserile,
Șeadă în sânge până în brâu
Și-lu mânânce vermii de viu,
Fie-i grașdulu fără boi
Și staululu fără oi,
N-aibă pită albă în measă,
Nici bucurie în casă,
N-aibă sare în sărăriță
Cātu să-și săra o chisăliță.
(p. 91-92, '895)

25.

Inimă de putregaiu
N-amu unu cuțitu să te taiu
Să văd ce dorere ai;
Inimă putregăioasă
Ori fă-ți voia, ori te lasă,
Ori ți fă voia de iubit,
Ori te lasă în prăpăditu.
Așa-mi vine câte odată
Să dau cu capu de peatră,
Așa-mi vine uneori
Să beu otravă să moriu.
Dar ear stau și socotescu,
De ce să mă otrăvescu
Când am zile să trăiescu,
Cu mândra să mă întâlnescu,
Să o sărut, să o iubescu.

26.

Peste lunca cu bulbuci
Pasce mândra nesce junci.
- Mândruță cu ochi căprii,
Lasă juncii în pustii
Și te dă cu voinicii,
Cu voinicii de trăitu,
Lasă juncii în peritu.
(p. 96, '895)

De la Galații mari în Ardealu
27.

Ziua noru și noaptea noru,
'Mi petrecu lumea cu doru,
Ziua noru și noaptea stele,
'Mi petrecu lumea cu jele,
Așa au fostu zilele mele.
28.

Se au dusu bădița cătană,
E-au rămasu clopu și peana.
Peana cine o a porta -
Bădița deacă a înturna,

Peana cine o a învechi -
Bădița deacă a veni.
Să știu pe cându a veni
Drumulu i lu-aș vărui,
Să știu pe cându a înturna
Drumulu i l-așu mătura.
29.

Așa mi(-i) în lume de bine
Cum stau hainele pre mine;
Așa mi e lumea de dragă
Cum mi(-i) cămeșă de albă.
Dorulu badei vinde-lu voiu,
Dragoste cumpăra-te -oiu.

30.

Bade, de dragostea noastră,
Răsărit-au pomii în coastă.
Tatălu tău de multu au zisu
Că a tăia pomii din coastă
Să strice dragostea noastră;
Tatălu tău ar putea face
La pomi să le dăie pace
Și maica ta ar putea zice
Dragostea să nu ne o strice.
(p. 92-93, '895)

Doine și hori de pre la Vișeu
31.

Mândră, mândrulița mea,
De aș sci eu că te-aș afla
Mă-aș face unu fluturașu
Și-aș sbura până în orașu
Și-aș sbura, te-aș căuta
Până cându eu te-aș afla,
Gura a ți-o săruta,
Dorulu a mi-lu stâmpăra.

32.

Soacră, soacră, pâne acră,
De te-ai coace cătu te-ai coace
Ca măicuța nu te-i face,
De te-ai coace unu an și o veară
Totu îi rămâne amară.

33.

Maică, unde mă duc eu
Nici-i vale, nici pârău,
Nici omu din satulu meu,
Nici pomu cu trei mlădițe,
Nici (om) dintr-a mea viță.

34.

Cucule, eu de-oiu muri
Inveață-ți puii a ciripi
Și a sbura din creangă în creangă,
Doar le-a fi lumea mai dragă;
A sbura din fagu în fagu
Și a cânta în codru cu dragu.

35.

Codrule, frunză rotundă,
Slobozi-mi tieara de-a umbră
Să mă umbresc cu-a mea mândră.
Codrule, la umbra ta
Cu mândra mă-aș legăna
Și-aș dormi până-aș muri
Și nimica nu mi-ar fi.
Codrule, codruțule,
Deschide-ți cărările
Să-mi duci supărările
Căci acasă nu mă lasă
Dorulu mândrei arzătoriu
Ce mă face călătoriu.

36.

De jelea inimi(i) mele
Plâng petrile pre vâlcele
Și fagii la dosurele.
De mila traiului meu
Plângu petrile pe pârău
Și fetele din Vișeu -
După ele plângu și eu.
(p. 97 - 99, '895)

Poesii populare de pe la Runcu
(*Salvei*)

37.

Pentru mândra care-mi place
Nici părinții n-au ce-mi face,
Nici birăulu satului,
Nici mai marii satului.
Cându mai marii sfătuescu
Eu cu mândra mă iubescu.
Vai! mândruță, cum te-aș bate
Dar mi-su mânile legate
Cu un firu de mătăasă neagră,
Nu te potu bate de dragă.

38.

De-ar fi dorulu cu dreptate
Să mai am și eu o parte
Eu mă-aș face unu neguțătoriu
Și aș vinde din acel doru
Și aș pune șatra la pragu
Și aș vinde din doru și drag,
Aș pune șatra la poartă
Și aș vinde la lumea toată.

39.

Măgheranu cu frunza rară
Dragu mi-e mândru de seară,
Măghereanu cu frunza ruptă
Și mi-e dragu cum mă sărută.
Sărută-mă, pușoru,
Că de nu mă săruți moriu,
Sărută-mă, puicuț dragu,
Că de nu mă săruți zacu.

40.

Mândră, pre obrazulu tău
Rumeneală de unu zlotu rău.
Dar sci(i), nu știu cum ai pusu
Că pe nasu nu ți-a ajunsu
Și ți-a rămasu nasu golu
Cât o muche de toporu.

41.

Până suntu fetele fete
Nu le vezi la crîșmă bete,
Deacă punu conciu lu pe capu
La crîșmă nu mai încapu,
Totu închină câte odată:
- Să trăiești, dragă surată,
Pe bărbatu Vinerea-lu bată
Că eu beu de supărată.

42.

Câte șute, câte mute,
Toate-su cu barșon pe frunte.
Lelea cu barșoanele
Nu scii mulge vacile.
Frunză verde negurele
Câte fete-su cu petele
Și la grumaz cu mărgel
Toate-su strâmbe de spinare
Ca cârligulu la căldare;
Dar fata cu zadia
E oablă ca lenia (? - linia).
(p. 99-101, '895)

Doine populare. Altele.
(Din Săliștea de Sus)

43.

Socotitu-am să mă însoru
Să aduc maicei ajutoriu;
Socotitu-am să mă lasu
Să nu-mi facu bai și năcazu.
Celu ce mărită și însoară
Nu-lu lăsa, Doamne, să moară
Ci trăiască multu și bine
Să mi-lu vează și alu meu bine
Și unu copilu tânăru ca mine.

44.

Săracile dragostile
Ciripescu ca paserile
Pe sub toate streșinile.

45.

Spune-mi, Doamne, ce să facu,
Care-mi place, eu nu-i placu;
Spune-mi, Doamne, ce să fie,
Cui placu eu, nu-mi place mie.

46.

Gura de fată spălată
E ca mierea străcurată,
Gura de fată urită
Nici hîdu nu o sărută.

(p. 95, '895)

Poesii populare
(Din Săliștea de Sus)

47.

Până eramu ne însuratu
Mă ducemu seara prin satu,
Mă ducemu seara pre lună
Cu fluierașulu în mână;
Cîndu zicemu cu fluerulu
De răsuna totu satulu
Câte fete mă auziau
Luminile aprindeau,
Ferestrele deschideau
Și pe mine mă numeau:
Spate late de voinicu,
Buze dulci de copilu micu.
Dar de cîndu m-amu însuratu
Cînd mergeamu ziua prin satu
Câte fete mă vedeau
Ferestrele închideau
Și pe mine mă numeau:
Spate late cârligate,
Buze reci și dăbălate.

(p. 102, '895, 4/4)

48.

Dela noi a treia casă
Este o feată și o nevastă:
Cu nevasta mă iubescu,
După feată mă topescu.

49.

Cresci, codrule, și te îndeasă
Numai locu de casă-mi lasă
Și ogoru, să mi seamăn doru
Pre seama drăguțeloru.

50.

Hopu! lelea încinsă bine
Cu curele dela mine,
Cumpărate din cetate
Cu trei zloți și jumătate.

51.

Țucu-ți, bade, ochii tăi
Că seamănă cu ai mei.

Ochii mândrei ca mura,
Trecui cătră Iulia.

Mers-amu seara pe uliță
Tâlnii pe lelea în porțiță,
Seara bună nu-i dădui,
Pismă mare că mi făcui.

52.

Oare ce au zisu gura mea
De să o mâniatu badea?
Gura mea n-o zisu nemică
Că zău badea-i de nemică.
Oare zău păcat mi a fi
Pentru ce-am dat gură badii?
Acaru păcatu, acar ba,
La badea gură oi u da
Că de păcatu mi-au trecutu
Că i-am datu gură demultu.

53.

Bădișor depărțișoru
Ce-mi trimăți atâta doru
Și pe lună și pe noru,
Pe gurile tuturoru?
Vină tu cu gura ta
Că doară mă-oiu stâmpăra.

54.

Fă-mă, Doamne, ce mi(-i) face,
Fă-mă trestia pe baltă
Să crescă subțire și înaltă,
Vântulu mare să mă bată,
Soare pripitu să mă ardă,
Să mă cosască cosașii
Și să mă strîngă clăcașii,
Clăcașii cu furcile,
Fete mari cu greblile
Să mă facă clăișoare,
Să mă bată vîntu cu soare,
Să mă arunce în izvoare -
Cine a bea apă să moară.

55.

Dragostea de feată mare
E ca m(i)erea din căldare
Cîndu o mînci cu lingura
Și nu te mai poți sătura.
Fir-ai, mândră, n-ai mai fi
Că mă învățași a iubi,
Mă învățași și mă lăsași
Și de altulu te apucași.

56.

Eu moru, mândră, și mă aprindu
Cînd te vădu pre drum trecîndu,
Din cismuțe tropotîndu
Și din poale flușturîndu.

57.

Suflă vîntulu, nu înceată,
Dorulu mândrei nu se gată
Și din lună și din noru
Eu cetescu numai totu doru.
Cine în dragoste nu crede
Nu mai calce earbă verde,
Nici verde, nici uscată,
Numa totu în casă șadă.

58.

Dorulu meu e numai doru,
Nu-lu potu spune tuturoru.
Lasă că la scii oarecine
Care-lu trage ca și mine
Că totu dintr-unu locu ne vine.

59.

Dragostile de demultu
Nu să pot uita curîndu,
Dragostele noastre, lele,
Ca și foculu de surcele:
Deasupra se potolesce,
Dedesuptu se bobotesce.

60.

Ochii mei cu-a mândrei mele
Numai nu-și potu da inele.

61.

Cărărușă la isvoru
Țucu-ți ochii, bădișoru,
Ochii și sprîncenile,
Ciuntă-mi mie zilele.

62.

Frunză verde trei smicele
Eu cu doru, mândra cu jele
Și amândoi cu animi rele.

63.

Mândruliță, struțu de flori,
Nu mă blăstăma să moriu
Că mi(-i) pune și-oi muri
Apoi tu și-i bănu.

64.

Plînge pămîntulu sub mine,
Unu copil tânăru ca mine;
Și eu plîngu deasupra lui
De banatulu oarecui.
Taci, inimă, în sînnulu meu
Și nu spune că și-e rău,
Fii, inimă, răbdătoare
Cum i tina sub picioare,
Rabdă anima și taci
Ca pămîntulu cîndu-lu calci.

65.

Pelinu beu, pelinu mânâncu,
Pre pelinu seara mă culcu;
Demineața cîndu mă scolu
Totu cu pelinu m(ă) spălu.
Ardă-te foculu, peline,
Vescedă-i inima în mine,
Cum suntu florile pre tine
Așa-i și inima în mine,
Precumu e tuleulu tău
Așa-i și sufletul meu.

66.

Streină streinătate
Nu mă înstreina departe
Că n-amu frate să mă cate,
Surorile mi-su departe,
Frații nu-mi-su cu dreptate.
Păsărică din alacu
Nu mă blăstăma să jacu
Că n-amu pre nime cu dragu
Să-mi pue mîna la capu,
Să mă întrebe de ce zacu.
Păsărică din ogoru
Nu mă blăstăma să moriu
Că n-amu pre nime cu doru
Să mă întrebe de ce moriu.
Jelui-m-așu jelui,
Jelui-m-așu și n-amu cui,
Jelui-m-așu codrului;
Codrulu e înfloritu și verde
De aș spune nu m-a crede,
Jelui-m-așu la streinu
Dar pe mîne satu-i plinu;
Jelui-m-așu la isvoară

Dar acele-su curgătoare
Nu le pasă că mă doare.

67.

In mijloculu codrului
Cântă puiulu cucului;
Așa cântă de frumosu
De cade frunza pre josu,
Așa cântă de cu jele
De cade frunza pre cale.

68.

Paserea

Pasere galbenă în ciocu
Rău mi-ai cântatu de norocu;
De ț-ară pica clonțulu tău
Precum mi-ai cântatu de rău
Că toată viața mea
O ai cântatu să fie rea
Și toate zilele mele
Ai cântatu să fie rele.
Cum nu ți-au fostu ție greață
A-mi cânta tu mie de față,
Viața a mi o perde
De-ai cântatu pre creangă verde;
Că rău mi-ai cântatu tu mie
Ca am rămasu fără soție.
Și tu cu alu tău cântatu
M-ai făcutu jelnicu bărbatu.
De aș scii că unde locuesci
Să vădu ce pasere esci;
Sciu că nu esci porumbiță,
Nici mierlă nici prepeliță,
Doară ceriului celu de susu
Soartea mea ție ți-a spusu
Că m să fiu nefericitu
Din leagănu până la sfârșitu.
Nu vezi și anima mea
Cātu de ferbinte iubea
Și acum e sloiu de ghiață
Rece, fără de dulceață.
M(i)erlă, verșul tău subțire
Că ai cântatu de despărțire
Primăvara până (-n) zioru,
Fie seninu, fie noru,
Cum nu sum unu vânătoriu
Să privescu cându vrei să sbori
Și atunci să-ți dau răsplată
Pentru versulu o săgeată;
Seau de aș avea potere
Să-ți arătă a mea durere
Atunci doară ai înceta
Nu întru atâta a mă mustra.
Prăpădi-s-ar cuibulu tău
Cum mi-ai vrutu tu mie rău,
Rămâne-ți-ar puii pustii
La fie(a)re de vezunii;
Bate-t(e)-ar și Dumnezeu
Cându vei cloci în cuibul tău:
Cându-i vrea puii să scoți
Sa ți(-i) mănse corbi toți
Că tu nu esci rândunea,
Nici porumbu nici torture(a)
Că acelea sciu cânta
Că au anima ca și a mea.
Almintrea să nu moriu
Ci prinsă de vânătoriu.
Eu rău nu te-oiu blăstăma:
Fără să-ți pice falca,
Nici să mori, nici să trăiești
Fără să te chinuesci

Până ce tu nu mi(-i) da
Depce mi-ai cântatu așa.

69.

Voiniculu

Munte, munte, peatră seacă,
Lasă voinicii să treacă,
Să treacă la ciobănie,
Să scape de cătunie.
Decātu cătană de rându
Mai bine în codru flămându,
Decātu la streini cătană
Mai bine în codru cu peană.
N-ară avea locu și pomană
Cine m-au făcutu cătană:
Mi-a dat haine mohorâte
Cum mi-su mie mai urite
Și mi-o tăietu pletele
De mă-oru rîde fetele.

70.

Bine-i stă mândrei gătată
Totu cu haine dela șatră;
Mai bine i s-ară ședea
De-ar (fi) făcute de ea.
De mâna ei nu-su făcute
Ci-su luate pe băncute.
Săracile șetrite
Bine înbracă fetile,
De n-ar fi jidanu și șeatră
N-ai vedea feata gătată.
Mândra mea de mândră mare
Șapte cămeși nouă are:
Trei(-î)su rupte, două sparte
Și la doauă n-are spate.
Bată-te, ciumă țolină,
Nici ai țol, nici ai perină
Și totu mie-mi bagi de vină.
Să fi dată Dumnezeu
Să se țeasă pânza în tău
Fără leacu de suveicuță
Să țeasă și a mea drăguță,
Fără ițe, fără spată
Să țeasă și a mea nevastă.

71.

Vinul și plosca

Cându începu a bea la vinu
Griji, necazuri nu mai vinu
Fără cântu și chiuescu,
Cu amici mă veselescu.
Adă vinu să mai beu eară
Cu iubitele păhară.
Oh! ploscuță, iubit vasu,
Pasere cu dulce glasu,
Când la gură te rădicu
Tu îmi cânti mie lic, lic.
Licu, licu, mai linișoru
Să meargă mai binișoru.
Și când aș vrea să te lasu
Tu mă sârugi pre sub nasu,
Când te vădu la căpătâi
Eu atuncia mă mângâiu.
Azi a mea iubită floare,
Galbană, mirositoare
Bine e împodobită
Ca o grădină înflorită.

72.

Horea fetei bătrâne

Patruzeci de ani mi pare
De cându portu păru pe spinare -
Nime grija nu-mi o are.

De ar avea unu omuțu scire
Să fie cu mine mire
I-aș fa zama-(a)șa subțire
Ca totu omulu să se mire,
Lu-aș griji ca o boreasă,
Nu lu-aș mai mâna de acasă.
Mă uitai într-o oglindă
Mă văzui feată bătrână
Și aruncau oglinda în tindă
Dacă mă văzui așa hîdă.
Mă rogai lui Dumnezeu
Să-mi tremată și pre a meu,
Fie cătu de blăstămatu
Numai să mă vădu cu bărbatu,
Părulu prin cușmă să-i iasă
Numai să mă vădu nevastă.

73.

Amu vaci, am scoici, am pesci,
Amu unu galben și nu-i bun
Și lu-oi bea cu mândra în drum.
Amu unu galbenu și nu-i a meu
Și pre acesta vreu să-lu beu,
Amu unu galbenu și o vubrea
Și lu voiu bea cu cine oi vrea,
Am unu zlotu care nu împlă
Și-lu voiu bea cu mândra în crîșmă,
Șapte lei, sute de raci
Și pescarii-su toți săraci.
Ardă-l foculu blăstămatu,
Ne-am iubit și m-au lăsatu,
Mă-au iubit ca pre o copilă,
Mă-au lăsatu ca pre o streină,
Mă-au iubit ca pre o cocoană,
Mă-au lăsatu ca pre o vădană.

74.

Horea feciorului holteiu

De mult eu mă totu gândescu
Cu cine să mă însoțescu,
Să nu dormu totu necăjitu
Și să-mi vădu somnulu cumplitu.
Da să amu pre oreține
Soția noaptea lângă mine
Durerea să mi se aline
Și să-mi moi sângele în vine,
Căci sângele omului
E ca para focului.

75.

Alegerea feteloru în feciori

La fântână între livezi
Este unu pomu cu poame verzi
Cu poalile la pământu
Și cu merele de argintu.
Vinu tălharii să le fure -
Păzitori pre cine om pune?
Totu pre o feată și pre unu june!
Ei păziră, cătu păziră,
Dintr-o vreme se iubiră.

76.

- Frunză verde ca iearba
Cine strigă pre mândra?
- Da-o strigă unu păcurărelu
Doară a merge după elu.
- Lasă să strige, funea (-l) mănse,
După elu eu nu mă-oi duce
Că cându ar fi somnulu mai dulce
Elu-ș ie bota și se duce.
- Auzi, mândră, ori n-auzi
Cum te strigă unu plugărelu
Doară-i merge după elu?

- Lasă, strige, baiu (-) lu mănche
Că după elu nu m-oi duce
Că cându-i somnulu mai dulce
Elu-îș ie plugul și se duce.
- Auzi, mândră, ori n-auzi
Cum te strigă unu diecelu
Doară-i merge după elu?
- Lasă-să strige, groaza-lu mănche
Că după elu nu m-oi duce
Că cându-i gura mai dulce
Elu-ș ie cartea și se duce.
- Auzi, mândră, ori n-auzi
Cum te strigă unu dăscălelu
Doară-i merge după elu?
- Lasă-să strige, doru (-) lu ție
Să vie că-mi place mie
Că mă pune după measă
Și mă strigă jupâneasă,
Pensiunea-i bizuită
Și de dânsulu-su totu iubită.

77.

Eată o lasu

Scumpă dragă copiliță,
Eu te lasu, mă depărtezu,
Ochii-mi sum suntu plini de
suferință
Și din inimă oftezu.
Dă-mu copilă o gurioară
Și unu sărutu dulce de amoru
Că mi-ai fostu ca o sorioară,
Pentru tine voiu să mor.
Depărtatu în țări streine
Nu sciu cine m-a vede,
Dară eu gândescu la tine
In toată viața mea.

78.

Mândra, bat-o serile (soarele ?-n.n.)
Și-au băutu fuioarele
Că i-su rele poalele
Și i să vădu picioarele.
- Mândruliță cu ochii mici
Ce mă faci de vinu pe aici?
- Eu, mândruluț, nu te facu
Că vii sânguru dacă-ți placu.
Frunză verde de măcuțu
Fete ca la noi nu suntu:
La obrazu ar fi frumoasă
Ear la poale-su sdrânțoase.

79.

Mă uitai din deal în luncă
Să vădu mândra unde lucră
Să mă ducu să-i facu umbră,
Să nu o ardă soarele
Că-i albă ca doamnele.

80.

Rele zile-am ajuns, Doamne,
Că fetile-su toate doamne,
Părinții le moru de foame.

81.

Frunză verde frunzuliță
Bagă-mă, mândră, sluguță
Că te-oiu sluji cu credință:
Demineața din ascultare,
Ameazăzi din sărutare
Și seara din desmerdare.

82.

Demineața cându mă scolu
Plinu-mi (-i) trupu de doru -
De la tine pușoru.

83.

Horia nevastei

Vrednică-i nevasta mea,
Vrednică-i, amaru de ea,
Că din cincisprezece lăni
Mi-au făcutu mânuși în mâni;
Dintr-o 100 de fuioare
Au făcut o ștergătoare
Și cânepa cea de veară
O încălcescu câinii pre afară
Și cânepa cea de toamnă
Șede în podu ca ș-o doamnă.
- Măi! bărbate, nu mă bate
Că eu nu-su ca celelalte
Să dau cânepa în parte
Că o țap în foc să arză.
- Nevestuică, dragulu meu,
Te-ai legat de capulu meu
Ca pănuja de tuleu -
Tuie dracu în capulu tău!

84.

La casa plină de fete
Șingeră mâța de sete,
La casa cu fete multe
Gunoiu-i până în genunche
Și apa în cofă pute;
Da la casa cu o feată
Dai de cofa nespălată
Și eară pre lângă toartă
E plină de pui de broască,
Pre din lontru cu bureți,
Prin afară cum o vezi.

85.

Care feată se marea
Nu mi-aș da pipa pre ea:
Pipa mea e domnișoară
Și ea din patu când se scoală
Cioarele din capu-i sboară.

86.

Până am fostu la mama feată
De grijă umblam turbată,
Nici cându n-am fostu sărutată
Amu jelescu neîncetatu:
Mă ascund și plângu cu pază
Ca lumea să nu mă vează;
Ochi, inima cum suspinu
La inimă facu verinu
Că el ori de unde vine
Stă cu gura totu pre mine
Și de căpăstru mă ține,
Eu zicu să mă jocărescu,
Elu zice că nebunescu;
Frunzucă verde (de) vie
Elu se uită cu mânie;
Eu m-aș duce la o casă -
Nici acolo nu mă lasă,
Totu cu vorbe mă apasă,
Strigă! mergi tu femeie acasă.
Cându ilu vădu strigându și geme
De prindu vecini(i) a se teme.
Văzându doi că se împreună
Alerg și eu ca nebună
Și-mi ieu capului cunună
Și mă facu ca și o ciuhă.

87.

Frunză verde de rogozū
Numai câmpulu să nu-lu văzu,
Câmpulu să-lu veadă bărbatulu
Că eu mătur, ascern patulu,

Punu oala de mămăligă
Și stau lângă ea cârligă,
Mă mai lasu unu picu pe spate
Cându mă scolu-su gata taote.

88.

Frunză verde bobu și linte
Descununu-mă, părinte,
Că de mi (-i) descununa
Treisute de zloți și voiu da
Și într-o veară -ți voiu lucra
Cu coasa, cu secera
De s-a minuna lumea.

89.

Traiulu rău

Frunză verde măiereanu
Scii tu, mândră de mai anu,
Cātu de dragi ne mai eramu,
Dintr-o unu măru ne săturamu.
Frunză verde lemnu uscatu
Dar cine ne-au scosu din satu
N-aibă locu de alinatu,
Nici lemnu uscat de cruce,
Nici la groapă cine-lu duce.
Nu m-au scosu când am fostu micu
Ce m-au scosu cându-su voinicu,
Nu m-au scosu cându am subt țifă
Ce m-au scosu cându am drăguță.
Frunză verde de doi fagi
Fostu-ne-amu noi, mândră, dragi
Și cine ne-au despărțitu
Nu ar avea locu în pământu,
Nici scânduri de copârșeu,
Nici loculu la temeteu,
Nici să-lu ierte D-zeu.

90.

Mă dusei aseară în satu
La nevastă cu bărbatu
După oleacu de sărutatu
Și vineamu cu capulu spartu.
Prinsu-m-am și m-am juratu
Că nu oi merge seara în satu
La nevastă cu bărbatu
După o leacu de sărutatu
Ca să vinu cu capulu spartu.
Jurământulu lu-am călcatu
Și m-am dus o leacă în satu
La nevastă cu bărbatu
După o leacu de sărutatu
Șu-amu venitu cu capulu spartu.

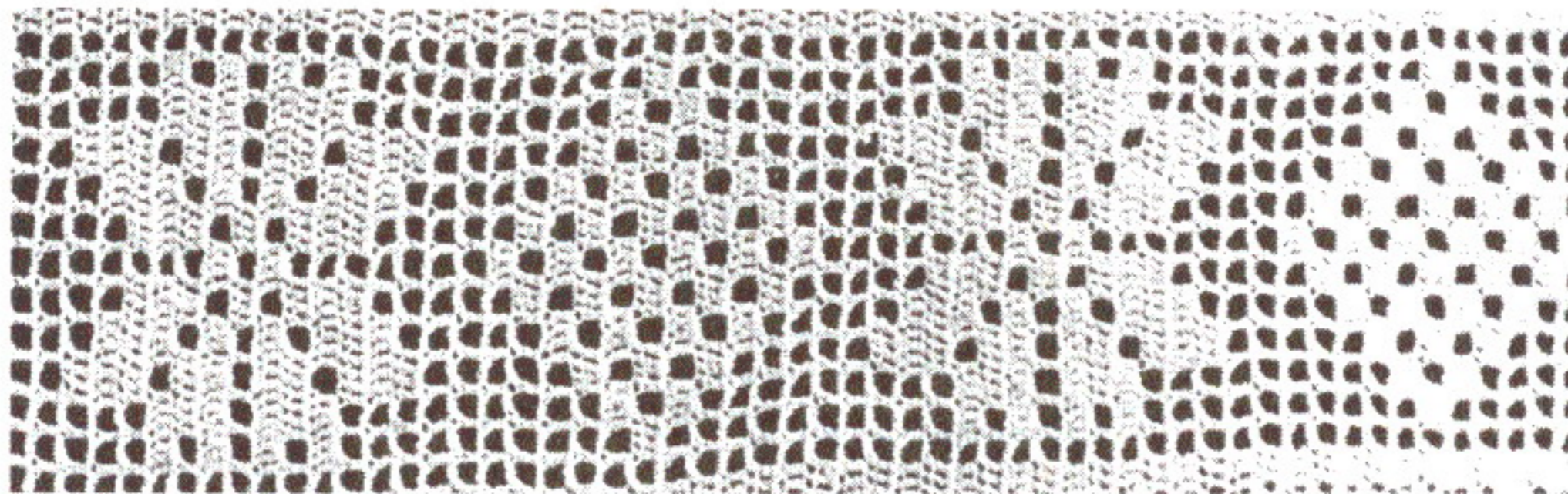
91.

Mă duseiu aseară la cină
Și ședei pe sub streășină
Și cătam pe la fereastră
Cându mândra să ieasă.
Cându era gura mai dulce
Pe bărbatu draculu (l-)aduce.
Eu-lu întreb de sănătate,
Elu mi dă cu bota în spate,
Eu-lu întreb: că pentru ce?
Elu se pune și-mi mai dă;
Eu mă făcui că mă ducu,
Elu mai face odată jup!
Mă suii după cuptori,
Mă lovi de noauă ori
Și mă coborîi pe vatră -
Mă lovi cu o lopată;
Cându puneamu mâna pe chieie
Mă lovi cu o cârceie,
Cându puneam mâna pe ușă

Mă lovi cu o cătușă
Și mă sgârie la gușă;
Când eram pe la prilazu
Mă lovi cu unu bicașu
Și mă zgâria la nasu.
Eu spuneam că mi-su omu bunu,
Elu face din palmă pum.
Nu știu, boată au fostu ori pum

Că din spate-mi ieșia fum
Și-mu mai da 6 de drumu.
Luaiu guba, întinseiu fuga
Prin tină până în genunche
Și-mi părea că mergu pre punte
Dar nici puntea nu o treceiu
Și bărbatulu mă ajunge;
Elu nemica nu zicea

Numai tăcea și-mi dădea -
Eu m-am urîtu a răbda
Și am începutu a striga:
Mai mulți aici se strânsură
Și mai bine mă bătură.
(p. 103 - 128, 1895)

NICOARĂ TIMIȘ

Obiceiuri și credințe practicate cu ocazia unor sărbători religioase sau "băbești" pe Valea Izei

În sate, pe Vale Izei și nu numai, se practică și se mai întâlnesc chiar în zilele noastre unele obiceiuri legate de anumite sărbători religioase sau "băbești", cum li se spune la cele care le țin de obicei mai mult femeile.

Se obișnuiește ca la Sfântul Dumitru, Mare Mucenic, considerat și protectorul păcurarilor și al animalelor domestice, să iasă păcurarii și slugile de pe sâmbrie. La Dragomirești se practică acest obicei de Sâmedru Bătrân, adică de 8 noiembrie, de sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Am avut ocazia să iau parte la această sărbătoare la gazda de munte Gavriluț, un om care de peste 40 de ani își păstrează această cinste și grea obligație față de cei care-și unesc împreună oile în munte. În general, aproape toți cei care au avut oile în munte la Găvriluț au fost mulțumiți de felul cum au primit laptele și brânza după oi și cum arătau vitele la desfăcutul stâniei. Toți cei care au avut oile la gazda Găvriluț au venit și le-au luat, s-au omenit cu mâncăruri și horincă de creangă. La final găzdoia lui Găvriluț a făcut o mămăligă foarte bună cu brânză și cu lapte de oi. A fost o zi frumoasă, o adevărată sărbătoare.

Dar de Sâmedru la Dragomirești este și zi de Luminăție, de pomenire a celor trecuți "în ceie lume". La mormintele din cele trei cimitire s-au pus flori, au fost aprinse lumânări, preoții au făcut slujbe și dezlegări la mormintele celor decedați, rudeniile au oferit mâncare și băutură "de sufletul celor plecați dintre noi".

O sărbătoare, pe care o țin într-un anumit mod numai femeile, este în ziua de 14 noiembrie, închinată Sfântului Apostol Filip. Din această zi începe postul Crăciunului. Oamenii, mai ales femeile, evită să lucreze în această zi cu unelte tăioase. Se mai obișnuiește să se lege foarfecele, cuțitele, secerile, piaptănelul, acul, ca "dihăniile", adică fiarele de pradă să rămână cu gura închisă și să nu facă pagube la stâni, turme de oi și în general în rândul animalelor domestice. Nu se aruncă în această zi gunoiul din casă, nici cenușa și cărbunii, ca să nu se înmulțească lupii și vulpile, considerate animale de pradă.

Multe obiceiuri și practici se întâlnesc la sărbătoarea Sfântului Andrei, Apostolul care a adus și a introdus în țara noastră creștinismul. Sfântul Andrei este considerat protectorul animalelor domestice.

Femeile duc în traistă la Biserică, pentru a fi sfințite, ovăz, grâu, porumb, țărâțe de cereale, otavă, pe care le dau la animale domestice, la păsările de pe lângă casa omului ca acestea să fie ferite de dhuri.

Se ung cu usturoi poarta de la intrare, ușile casei, ferestrele, se face semnul crucii de-o parte și de alta a ușilor și ferestrelor ca să fie alungate dhuri necurate și toate relele de pe lângă gospodărie și familia respectivă.

Și la animale se face cu usturoi semnul crucii pe spate tot pentru a fi ferite de boli, de paraziți și dhuri necurate.

De Sfântu Andrei fetele ajună, dau prăjituri, fructe și alte produse de mâncat la copii și femei în vârstă, sau la cei săraci.

Își prepară o turtiță, în felul următor: cu degetele de la mâna dreaptă se ia făină cât cuprind ele și sare tot la fel. De la o fântână sau izvor se ia cu gura apă, cu care va frământa turtița, apoi o va coace în cuptor sau pe plită. Seara o mănâncă, gândindu-se să viseze cine-i va fi ursit. După ce a mâncat-o, fata se culcă, nu înainte de a zice rugăcinile. Se și roagă să-și viseze ursitu. În timpul somnului fata visează că îi este sete. Și cineva, îi aduce apă. Acel "cineva" îi va fi ursitu.

Din peste treizeci de subiecți (femei intervievate), toate au spus că au visat ursitu și cu acela s-a măritat fiecare.

Una și-a visat ursitu așa cum avea obiceiul să umble, descheiat la gât la cămașe, cu lecricul pe umeri și mereu zâmbind.

Alta mi-a spus că ea nu l-a cunoscut pe cel pe care l-a visat, că era străin. Fiindu-i sete străinul i-a oferit, dintr-un frumos ulcior de lut, apă rece. Și a întrebat-o: mai scrii scrisori lui vară-ta? Și peste 3 ani străinul acela a venit prin sat s-au cunoscut și, după vreo 9-10 luni, s-au căsătorit. Abia atunci, la căsătorie și-a dat seama că acesta-i străinul care i-a oferit apă rece din ulcior.